

DAGENS FRÅGOR

Desinformation?

Ett dokument som sägs vara skrivet i Sovjet, vari det påpekas att det behövs ekonomiska och politiska reformer i sagda land, har tilldragit sig stor uppmärksamhet i väst.

Sakinnehållet är inte särskilt originellt. Det är sedan länge väl känt att det är bättre med marknadsekonomi än med planhushållning och avsevärt bättre med frihet än med diktatur.

Man kan spekulera mycket över vem som har skrivit dokumentet och varför. Om det är CIA som vill ha det som högläsning i Radio Liberty, som förser många sovjetmedborgare med information av det slag som diktaturen förvägrar dem. Om det är KGB som vill uppmuntra, eller försvåra, den nya partiledningens mer eller mindre långtgående reformsträvanden.

Eller kanske dokumentet är avsett för de evigt förhoppningsfulla i väst, de som ständigt letar efter tecken på att socialismen och Sovjet trots allt har sina goda sidor. Sålunda har Dagens Nyheters kulturchef Arne Ruth funnit dokumentet så intressant att han låtit publicera det på sin sida i tidningen.

Självfallet kan man hoppas att den nye ryske ledaren bättre än sina föregångare inser behovet av reformer. Man kan tro att han har vissa möjligheter att få någonting genomfört. Man kan till och med spekulera över om det till och med skulle vara så att Moskva har fått en Juan Carlos i ledningen.

Men det viktiga är att man, till dess man har sett att så faktiskt är fallet, inte låter sina förhoppningar påverka för-

svars- eller säkerhetspolitiken eller synen på den mäktige grannen i öster, det land som av allt att döma fortsätter sin underjordiska verksamhet i många länder och sin undervattensverksamhet i vårt land.

Fanatismens drivkrafter

Varför blir människor terrorister? Hur kan det komma sig att så många förblev kommunismen trogna långt efter det att Stalins verklighet var allmänt känd? Vad är det som gör människor till fanatiker, vare sig det gäller Hitler, Marx, Pol Pot eller nationella eller religiösa rörelser?

Eric Hoffer har i sin bok – Den rätt-trogne (Timbro) – analyserat massrörelser från den tidiga kristendomen fram till nittonhundratalets nazistiska och kommunistiska partier och nationalistiska väckelser. Han beskriver fanatikernas tankevärld och känsloliv och de faktorer som har lett till världskrig, folkmord och terrordåd.

Hoffers bok utkom i USA redan 1951 och den är i många länder ett centralt verk inom samhällskunskap och socialpsykologi. Det säger en hel del om den svenska debattens isolering att den först nu, efter 35 år, har utkommit på svenska.

Hoffer drar en gräns mellan å ena sidan den konservativa, skeptikern och liberalen och å andra sidan radikalen och reaktionären. De tre förstnämnda grupperna värnar om nuet, medan radikalen och reaktionären föraktar nuet.

– Fastän fanatiker av alla slag verkar vara varandras totala motsatser återfinner man dem allihop tillsammans i ena

änden av den mänskliga skalan. Det är fanatikern och den moderate som är motpoler och som aldrig möts, skriver Hoffer.

Hoffers bok kan hjälpa oss att förstå vad det var som drev Pol Pot och hans anhängare att avrätta sina landsmän i Kambodja. Men den väcker bland annat frågan hur det kunde komma sig att socialdemokraterna i Sverige en minnesvärd 1 maj i början på 70-talet marscherade tillsammans med kommunister längs Kungsgatan i Stockholm bärande den kambodjanska flaggan i täten som bevis på sitt stöd för Pol Pot-sidan.

Likaså frågar man sig hur det kunde komma sig att det socialdemokratiska partiorganet *Aktuellt i Politiken* i sitt nummer inför 1 maj i år innehöll en stor hyllningsartikel om Amaltheamannen Anton Nilsson. Han är den ende som i Sverige dömts för ett politiskt mord. En person dödades vid bombattentatet och så många som 23 personer skadades.

Att införa en sådan artikel bara några veckor efter det att Olof Palme mördats på Sveavägen vittnar inte bara om dålig smak eller dåligt omdöme. Det tyder också på att chefredaktören för det socialdemokratiska partiorganet har en för sin uppgift påfallande brist på förmåga att inse att det är moraliskt fel att döda människor som ett medel i den politiska kampen, oavsett vem som är offret.

Folkstyrelsen under krig och krigsfara

För några år sedan inleddes en debatt om en oroande svaghet i den svenska regeringsformen av 1974.

Bestämmelserna om landets styrelse under krig och krigsfara innehåller inget absolut hinder för regering och riksdag att fatta beslut på ockuperad del av landet.

Det märkliga är att denna svaghet inte beror på ett förbiseende. Grundlagsberedningen hade föreslagit en uttrycklig regel att riksdagen inte skulle få fatta beslut på ockuperat område. Men den dåvarande justitieministern, och med honom regeringen och riksdagen, bestämde att riksdagen skulle kunna fungera på ockuperat område om tre fjärdedelar av riksdagsledamöterna deltog i beslutet.

Föreställningen att riksdagen genom en så sträng kvorumregel skulle kunna göras tillräckligt motståndskraftig mot en väpnad ockupants påtryckningar ter sig mot bakgrund av all historisk erfarenhet riskfylld och svårförklarlig. Trodde man kanske att Sverige måste betyga sin respekt för folkrätten genom att anta att en ockupant alltid skulle respektera alla dess regler vid en ockupation av Sverige? Eller var det en reflex av en obefogad avspänningseufori?

Folkstyrelsekommittén har tagit upp frågan i ett delbetänkande om *Folkstyrelsen under krig och krigsfara* (SOU 1986:28). Kommittén har inte tagit intryck av avspänningsförväntningarnas bedrägliga förhoppningar. Det konstaterar kort – och korrekt – att någon folkstyrelse i egentlig bemärkelse inte kan förekomma om riksdagen verkar på ockuperat område. Kommittén föreslår ett generellt förbud för regering och riksdag att fatta några beslut överhuvudtaget på ockuperat område.

En sådan bestämmelse bör ge rimliga förutsättningar för de båda främsta stats-

makernas integritet. Grundlagskyddet för de beslutande organens integritet skall dessutom, enligt förslaget, stärkas genom förbud mot val på ockuperat område inte bara till riksdagen utan också till kommunala församlingar.

Med sitt förslag har Folkstyrelsekommittén understrukt det berättigade i kritiken mot regeringsformens här berörda regler. Viktigast är dock att bestämmelserna enligt kommitténs förslag bör ge de rätta signalerna om beslutsamhet, både inåt och utåt.

Konsums image

Landets affischpelare pryds av annonser för Konsum, en koncern i svårigheter eftersom kunderna sviker.

– Varför handlar vi i Konsum, frågar det lilla barnet sin pappa, som ser ut att vara nära släkt med den unge man med dalmatinerhund i sin sportbil som inför valet tänkte rösta på socialdemokraterna för att få ordning på Sveriges ekonomi.

– För kaffets skull, svarar pappan, som inte lägger några ideologiska synpunkter på sitt inköpsställe.

Mamman är inte med på bilden. Hon är kanske och köper sina kläder på Breddenbergs, en av borgerlighetens sista bastioner, som nyligen med minsta möjliga publicitet intagits av arbetarrörelsen genom Konsums moderbolag KF.

Decentralisera löneförhandlingarna

Assar Lindbeck, som gjort en minnesvärd, moraliskt hedrande och betydelsefull insats i kampen mot löntagarfonderna, har i en ny bok – Hur mycket politik tål ekonomin? – tagit upp bland annat formerna för lönebildningen.

Assar Lindbeck lämnade under fonddebatten det socialdemokratiska partiet. Skälet var inte att Assar Lindbeck hade upphört att vara socialdemokrat. Skälet var att socialdemokraterna hade bytt uppfattning och blivit socialister i stället för socialdemokrater.

Assar Lindbeck är ingen nyliberal, ej heller någon monetarist. Assar Lindbeck är socialdemokrat i den 60-talsanda som upphörde 1968. Han anser att "höga lyft av de nominella lönekostnaderna särskilt i förhållande till omvärlden, är ett allvarligt hot mot sysselsättningen – utöver att de driver på inflationen".

Assar Lindbeck förstår säkert – ehuru det inte framgår av hans formulering – att höga nominella löneökningar försämrar konkurrenskraften och därmed sysselsättningen endast, och inte särskilt, i de fall de svenska nominella löneökningarna är högre än de nominella löneökningarna i våra konkurrentländer.

Med sedvanlig pedagogisk skicklighet påpekar Assar Lindbeck att när "man väl kommit till insikt om att en hög allmän (genomsnittlig) lönenivå kan hota sysselsättningen, så borde steget inte vara långt till den lika korrekta slutsatsen att också lönen i en speciell bransch, eller för en viss typ av arbetskraft, kan bli så hög att den hotar sysselsättningen

just där”.

Assar Lindbeck förespråkar därför att löneförhandlingarna bör decentraliseras till bransch- eller företagsnivå. Till detta bör tilläggas att det är betydligt lättare att korrigera en för hög allmän lönenivå i förhållande till utlandet, genom en anpassning av växelkursen, än att ändra det relativa löneläget för olika grupper löntagare inom landet.

Det konstaterandet understryker ytterligare kravet på en mer marknadsanpassad och decentraliserad lönebildning. Det skulle i sin tur också ha det goda med sig att det skulle minska det centrala LO:s makt och prestige och därmed inflytandet för de personer med stark socialistisk övertygelse som från sina rum vid Norra Bantorget arbetar för ett socialistiskt Sverige.

Vem i hela fridens namn skall bli talskrivare åt den nye partiledaren?

Carl Bildt har ju själv knappast gjort annat än skrivit tal sedan han gick ut gymnasiet. Med universitetsstudierna blev det ju aldrig så mycket.

Alla de som någon gång har delat arbetsrum med Carl Bildt vet hur talproduktionen har gått till. Unge lovande Bildt har satt ett papper i maskinen och därefter börjat skriva, oupphörligt, två tecken i sekunden, med ett finger, enligt örnmetoden. Efter ett antal minuter har artikeln, partimotionen, partiprogrammet eller Gösta Bohmans nya utspel varit färdigt utan att knattrandet någon gång tagit paus.

Det skall bli intressant att se vem som får uppdraget att skriva tal åt den mannen.

Talskrivare åt Carl Bildt?

Det skall nog bli bra det här med Carl Bildt som partiledare. Men det är en sak som bekymrar oss.